

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата юридичних наук, доцента
Омельчук Любов Василівни на дисертацію

Копчі Наталії Василівни на тему: «Використання спеціальних
знань під час розслідування службового підроблення», поданої
на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право»
за спеціальністю 081 «Право»

Ступінь актуальності обраної теми. Створення та використання документів є одним із важливих факторів розвитку суспільства. Значення документів у сучасному цивілізованому світі важко оцінити. Документ відіграє важливу роль в житті суспільства, закріплюючи і відбиваючи в законах порядок організації та управління державою, правила поведінки людей, порядок їх взаємовідносин. Ключове значення у взаємовідносинах в сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг надається документам, які підлягають підробленню та в подальшому використанню. Намагаючись вплинути на офіційний документообіг, службові особи вчиняють ряд кримінальних правопорушень. Одним із розповсюджених злочинів у цій сфері є – службове підроблення, передбачене ст. 366 Кримінального кодексу України. Суспільна небезпечність службового підроблення полягає в тому, що воно посягає на нормальну діяльність публічного апарату влади й управління у сфері поводження з офіційними документами, крім того, у більшості випадків є засобом, що полегшує вчинення або приховування кримінальних правопорушень з вищим ступенем суспільної небезпечності.

Саме тому, ефективність розслідування службового підроблення безпосередньо залежить від умілого використання суб'єктами розслідування спеціальних знань, які відображаються через: участь спеціаліста під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій; консультації спеціаліста; ревізії та інші форми державного фінансового контролю; судові експертизи.

Актуальність роботи підкреслюється й тим, що обрана тема дослідження відповідає як загальнодержавним, так і відомчим пріоритетам стосовно забезпечення національної безпеки та протидії злочинності.

Дисертація ґрунтується на положеннях: Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року (Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019); Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки (Указ Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021); Національної стратегії у сфері прав людини (Указ Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021). Тематика роботи відповідає Тематиці наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ Міністерства внутрішніх справ (МВС) України від 11 червня 2020 року № 454), а також Пріоритетним напрямом наукових досліджень Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет», Основним напрямом наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2018–2020 роки (рішення Вченої ради від 26 грудня 2017 року, протокол № 28). Тему дисертації затверджено Вченою радою Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет» 17 листопада 2020 року (протокол № 8) та внесено до переліку тем дисертаційних досліджень з юридичних наук, схваленого координаційними бюро відділення Національної академії правових наук України (реєстр. № 666, 2020 рік).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані здобувачкою, у своїй більшості є обґрунтованими і переконливими. Для досягнення поставленої мети в роботі використано загальнонаукові та спеціальні методи, які дали змогу оптимально врахувати специфіку об'єкта, предмета, мети й завдань дослідження. Зокрема, *загальнонаукові* методи (*спостереження, порівняння, опису, класифікації*) використано для визначення та систематизації правових категорій, що характеризують кримінально протиправну діяльність і слідчу практику, а також спеціальні методи: *історико-правовий* – для висвітлення етапів розвитку кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, а також практики використання спеціальних знань (підрозділ 1.1); *діалектичний* як фундаментальний, а також спеціальні методи й прийоми наукового пізнання. Їх практичне застосування визначено системним підходом, що надає можливість досліджувати проблеми в єдності їх соціального змісту та юридичної форми; *формальної логіки* – надав можливість детальніше усвідомити сутність спеціальних знань, їх доказове значення в різних формах під час розслідування службового підроблення (підрозділ 1.2); *системно-структурний* – використано для класифікації способів і видів службового підроблення, типової слідчої

картини (підрозділ 1.3); *догматичний* – для тлумачення понять і категорій кримінального процесу, криміналістики, оперативно-розшукової діяльності, що сприяло уточненню понятійно-категоріального апарату дослідження (розділи 1–3); *порівняльно-правовий* – застосовано під час дослідження спеціальних знань у системі кримінально-правових наук з метою надання пропозицій стосовно доповнення чи уточнення окремих їхніх положень, а також для зіставлення чинного законодавства України, що регулює відносини у сфері використання спеціальних знань (підрозділи 1.3, 2.1–2.3). Своєю чергою *статистичні методи* використано для аналізу й узагальнення емпіричної інформації щодо теми дослідження та результатів статистичної звітності (розділи 1–3).

Зазначені вище методи використано у дисертації в їх взаємозв'язку і взаємозалежності, що забезпечило переконливість, всебічність, повноту та об'єктивність отриманих наукових результатів.

Дисертантка у роботі спирається на доволі значну за обсягом емпіричну базу, яка включає в себе: результати вивчення та узагальнення 217 кримінальних проваджень за фактами службового підроблення в зазначений період, розслідуваних слідчими Вінницької, Волинської, Дніпропетровської, Івано-Франківської, Житомирської, Закарпатської, Запорізької, Київської, Львівської, Рівненської, Тернопільської областей, м. Києва; зведені дані анкетування 430 слідчих, 95 судових експертів з Вінницької, Дніпропетровської, Житомирської, Закарпатської, Запорізької, Івано-Франківської, Київської, Львівської, Одеської, Рівненської, Чернівецької областей та м. Києва; слідча й експертна практика – 125 висновків судових експертів експертних установ системи МВС та Міністерства юстиції України, а також власний досвід практичної роботи на експертних посадах Науково-дослідного експертно-криміналістичного центру (НДЕКЦ) МВС України.

Уміле використання широкого спектру сучасних методів наукового пошуку також позитивно вплинуло на ступінь обґрунтованості сформульованих висновків і рекомендацій.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях визначається тим, що з огляду на наявні основні положення теорії криміналістики, кримінального процесу й узагальнення експертної, слідчої, судової практики, на монографічному рівні сформульовано низку наукових положень, висновків і рекомендацій з використання спеціальних знань під час розслідування службового підроблення. До найбільш вагомих наукових положень дисертації, що

характеризуються новизною або її елементами, на думку опонента, слід віднести такі:

1) *вперше*:

- комплексно висвітлено особливості використання спеціальних знань під час розслідування службового підроблення, серед яких першочергове значення для збирання доказів має участь спеціаліста в проведенні слідчих (розшукових) дій, консультаційна допомога спеціаліста, а також призначення почеркознавчої, техніко-криміналістичної, фінансово-економічної, комп'ютерно-технічної, земельно-технічної, оціночно-земельної та інших судових експертиз;

- обгрунтовано необхідність призначення комплексних і комісійних експертиз для дослідження основного виду речового доказу у розглядуваних кримінальних провадженнях – офіційного документа з ознаками підробки. Запропоновано призначення комплексних і комісійних експертиз, за яких можливою є участь експертів різних спеціальностей (дослідження одного об'єкта експертами різної спеціалізації): комп'ютерно-технічної і техніко-криміналістичної експертизи документів; комп'ютерно-технічної і почеркознавчої; комп'ютерно-технічної та економічної (судово-бухгалтерської); комп'ютерно-технічної і оціночно-земельної тощо;

- запропоновано унормувати питання процесуального закріплення консультативної допомоги спеціалістів у кримінальному провадженні (ч. 1 ст. 71 КПК України) щодо необхідності фіксування консультативної діяльності спеціаліста в протоколі СРД і надання права слідчому на ініціювання інспектування у формі ревізії та інших форм фінансового контролю (ч. 2 ст. 93 КПК України);

2) *удосконалено*:

- форми використання спеціальних знань під час розслідування службового підроблення, а саме: призначення та проведення судових експертиз; довідково-консультаційна форма; інспектування у формі ревізії та інших форм фінансового контролю; перевірка за обліками; залучення спеціаліста під час проведення СРД. Особливою формою використання спеціальних знань визначено залучення спеціаліста (поліграфолога) під час допиту й проведення судової експертизи у формі судово-психологічної експертизи. З огляду на специфіку розслідування службового підроблення, виокремлено основні функції спеціаліста, залученого до проведення СРД за фактами службового підроблення: практична; методична; технічна; консультаційна; процесуальна;

- систему елементів криміналістичної характеристики службового підроблення, яка охоплює: предмет посягання; особу правопорушника,

типовий спосіб вчинення, типову слідову картину, мотив вчинення; на підставі розкриття цих елементів встановлено та визначено стійкі, чіткі кореляційні зв'язки між ними, а також можливості використання спеціальних знань для їх дослідження;

- основні реквізити, яким має відповідати електронний документ для визнання його предметом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366 КК України: ім'я файлу, яке надає особа, що створює електронний документ, або ж присвоюється автоматично; формат файлу, який визначається залежно від апаратно-програмного або апаратного пристрою чи програмного забезпечення, які використовують для створення та/або перевірки електронного підпису або печатки; розмір файлу; дата й час створення (у деяких випадках) редагування файлу; електронний підпис (кваліфікований електронний підпис) і сформовані засади його криміналістичного дослідження під час розслідування службового підроблення;

- організаційно-тактичні положення щодо участі спеціаліста під час проведення обшуку шляхом конкретизації етапів і визначення основних об'єктів пошуку, якими є: офіційні документи (зокрема бланки); записні книжки, чернетки; грошові кошти, отримані протиправним шляхом; печатки, штампи; технічні засоби підроблення документів (сканери, принтери, комп'ютерна техніка, мобільні телефони, інше);

- положення, що визначають особливості залучення спеціаліста на етапі призначення судової почеркознавчої експертизи, що стосуються визначення переліку питань, які необхідно вирішити в конкретному кримінальному провадженні; вибору зразків для порівняльного дослідження, їх виду, кількості та якості, а також виокремлено обставини, які позначаються на об'єктивності й повноті таких досліджень;

3) дістало подальший розвиток:

- положення щодо розвитку законодавства й доктринальних наукових положень стосовно питання використання спеціальних знань під час розслідування службового підроблення в різні історичні періоди;

- рекомендації щодо залучення обізнаних осіб для надання консультативної і технічної допомоги під час підготовки та проведення огляду офіційних документів, які мають відношення до діяльності службових осіб підприємств, установ й організацій на підставі досвіду проведення огляду правоохоронними органами США;

- проблемні питання підготовки до допиту та запропоновано напрями їх вирішення, зокрема висвітлено тактичні особливості залучення спеціаліста до безпосереднього проведення допиту під час розслідування службового підроблення;

– організаційно-тактичні засади проведення судово-економічних, комп'ютерно-технічних, будівельно-технічних досліджень (сформовано типовий перелік об'єктів, які надходять на такі дослідження та запропоновані рекомендації для слідчих та експертів);

– рекомендації щодо організації і тактики дій, спрямованих на усунення помилок, яких припускаються слідчі під час підготовки та призначення техніко-криміналістичних досліджень документів.

Заслуговує на увагу проведений авторкою ґрунтовний аналіз наукових розробок та дисертаційних праць, що виконувалися в даному напрямі дослідження в Україні та за рубежом. Це свідчить про якісне висвітлення здобувачкою наявного стану наукового опрацювання досліджуваних питань.

Основні результати дослідження викладено в 11 наукових публікаціях, а саме: чотири статті – у виданнях, що входять до переліку наукових фахових видань України, одна стаття – у науковому періодичному виданні іноземної держави, 6 публікацій – у збірниках матеріалів міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференцій тощо.

Проаналізувавши наукову дисертацію та фахові публікації Копчі Н.В. з теми дослідження офіційний опонент підтверджує, що наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертантом, у своїй більшості є обґрунтованими, переконливими, об'єктивними, достовірними та новими.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що сформульовані в дисертації наукові положення, висновки та рекомендації впроваджено та використовуються у: *практичній діяльності*, зокрема слідчих підрозділів і під час проведення судових експертиз, експертних досліджень, участі експертів як спеціалістів у СРД і професійному навчанні працівників підрозділів Експертної служби МВС (акт впровадження Головного слідчого управління Національної поліції України від 17 лютого 2022 року, акт впровадження Державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України від 18 лютого 2022 року); *освітньому процесі* у системі підвищення кваліфікації слідчих, експертів й інших категорій практичних працівників Національної поліції та МВС, а також у процесі підготовки здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра й магістра під час викладання навчальних дисциплін «Криміналістика», «Кримінальне право», «Судоустрій і правоохоронні органи», «Правова аргументація» (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 17 січня 2022 року, акт впровадження Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет» від 10 лютого 2022 року).

Оцінка змісту дисертації. Дисертаційна робота Копчі Наталії Василівни викладена українською мовою на 264 сторінках. Структура роботи відповідає вимогам МОН України та положенню про присудження ступеня доктора філософії. Вона структурована і складається з анотації, змісту, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Результати дослідження представлені у 13 додатків на 28 сторінках.

Наукові положення та висновки дисертаційного дослідження достатньо обґрунтовані здобувачкою в тексті представленої праці. Авторка системно і логічно вибудувала зміст наукового дослідження, який включає в себе послідовне вирішення ключових проблем дисертації. Цілісно і змістовно розкрила питання мети і завдання дослідження з відображенням їх у висновках між розділами і загальних висновках, що уособлює собою завершене і цілісне сприйняття виконаної наукової праці.

Анотація у стислій формі представляє основні тези дисертаційного дослідження, наводить перелік публікацій, в яких викладені основні результати представленої дослідження. Анотація викладена українською і англійською мовами.

У *вступі* визначено об'єкт і предмет дослідження, наведено актуальність вибраної теми та інформацію про апробацію дисертації на профільних заходах.

Перший розділ *«Теоретичні засади дослідження використання спеціальних знань під час розслідування службового підроблення»* присвячений аналізу генезу становлення використання спеціальних знань під час розслідування службового підроблення. Окремо звернута увага на офіційний документ, як матеріальний носій інформації; опрацьовано шляхи формування і вдосконалення поняття офіційного документа в галузі загального документознавства. Дисертантом змістовно проаналізовано та визначено етапи розвитку криміналістичного вчення про використання спеціальних знань під час розслідування службового підроблення.

Аналіз практики та матеріалів наукових досліджень дав змогу автору окреслити ознаки спеціальних знань під час розслідування службового підроблення за певними критеріями: 1) сукупність знань, які становлять систему відомостей у певній галузі, техніці та сфері життєдіяльності; 2) знання не є загальновідомими і загальнодоступними; 3) їх набувають шляхом фахового опанування теоретичних знань; 4) застосовують у процесі виконання завдань кримінального провадження з можливістю використання науково-технічних засобів; 5) їх використовують під час досудового розслідування та судового розгляду.

Заслуговує на увагу те, що за результатами вивчення емпіричного матеріалу виокремлено такі основні форми використання спеціальних знань при розслідуванні службового підроблення: проведення судових експертиз; участь спеціаліста в проведенні слідчих (розшукових) дій; консультації спеціаліста; ревізії та інші форми державного фінансового контролю. Окремо авторкою розглянуто форми залучення спеціаліста до кримінального провадження за фактами службового підроблення. До них віднесено: 1) практична; 2) методична; 3) технічна; 4) консультаційна; 5) процесуальна.

Не типовим, але таким, яке заслуговує на увагу є питання криміналістичної характеристики службового підроблення, яке автор авторка досить детально розкриває у своїй роботі. Так, нею, виокремлено основні структурні елементи криміналістичної характеристики службового підроблення, серед яких: предмет посягання; особа правопорушника, типовий спосіб вчинення, типова слідова картина, мотив вчинення. На підставі аналізу цих елементів визначено кореляційні зв'язки між ними та встановлено можливості використання спеціальних знань для їх дослідження.

У Другому розділі *«Участь спеціаліста при проведенні окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування службового підроблення»* детально розкриваються основні тактичні засади участі спеціаліста під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій.

Авторкою досить детально розкрито питання участь спеціаліста під час проведення огляду місця події за фактами службового підроблення, яке може полягати у: виявленні предметів й інструментів, які могли використовувати для виготовлення підроблених бланків або реквізитів; фіксації слідів, що вказують на конкретні способи підроблення документів; відборі предметів і документів, які підлягають вилученню з місця події; консультації слідчого про можливості огляду документів і предметів на місці їх виявлення; висуванні версії про особу правопорушника; виборі правильного способу упакування об'єктів, що підлягають вилученню; застосуванні необхідних техніко-криміналістичних засобів для виявлення матеріальних слідів вчинення підроблення документів, фіксації результатів огляду.

Здобувачкою констатовано, що залежно від етапів обшуку під час розслідування службового підроблення спеціалістів залучали: під час підготовки до обшуку (отримання консультацій та підготовка науково-технічних засобів); у межах робочого етапу (безпосередня участь у фото-, відеофіксації, огляді й аналізі наявної документації тощо); під час фіксації результатів обшуку (правильний опис об'єктів пошуку з виокремленням певних ідентифікаційних ознак, складання протоколу).

Сформовано основні прогалини під час підготовки до допиту та його проведення за фактами розслідування службових підроблень. Серед них: 1) брак знань щодо необхідного переліку та змісту документів (нормативних, адміністративних, виробничих), відповідно до яких закріплені права й обов'язки службових осіб, які обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій; 2) недостатній рівень знань слідчого щодо правил ведення, оформлення та видачі офіційних документів, належне вивчення яких дає змогу встановити суттєві обставини вчиненого кримінального правопорушення; 3) вибір і застосування неправильної тактики проведення допиту, що може призводити до конфліктної ситуації або перенесення допиту; 4) застосування слідчим техніко-криміналістичних засобів під час проведення допиту, що позначається на якості його проведення та встановленні психологічного контакту з допитуваною особою.

У розділі 3 *«Призначення та проведення судових експертиз під час розслідування службового підроблення»* детально розкриваються значення та можливості ідентифікаційних досліджень, які встановлюють індивідуальну тотожність різних видів слідів, конкретних предметів, зразків почерку підозрюваних (почеркознавчі експертизи, техніко-криміналістичні дослідження документів), класифікаційних досліджень, що визначають групову належність друкарських форм і засобів та інших об'єктів (техніко-криміналістичні дослідження документів, авторознавчі) та діагностичних досліджень, які показують стан фінансово-економічної діяльності підприємства, вплив на нього дій конкретних службових осіб (судово-економічна, судово-бухгалтерська тощо).

Заслуговує на увагу те, що авторка окремо виявила та висвітлила проблемні аспекти комплексних досліджень. Визнано, що для оптимізації процесу розслідування службового підроблення найефективнішим є проведення комплексних експертиз: судової комп'ютерно-технічної і техніко-криміналістичної експертиз документів; судової комп'ютерно-технічної та судово-почеркознавчої; судової комп'ютерно-технічної і судово-економічної (судово-бухгалтерської).

Виокремлено обставини, які позначаються на об'єктивності й повноті почеркознавчого дослідження, зокрема це: недостатня кількість зразків; неналежно зібраний матеріал; порушення правил пакування; інше. Виявлено помилки, яких припускаються слідчі під час підготовки та призначення такого виду дослідження: 1) під час проведення СРД (огляд, обшук), тимчасового доступу до речей та документів у протоколі не було відображено виявлення та вилучення документа, який відправляли згодом на дослідження; 2) не було

проведено огляд документа, не винесено постанову про залучення документа до матеріалів кримінального провадження; 3) у протоколі СРД зазначено, що документ вилучено й упаковано в певний спосіб, а надалі на дослідження надходить документ неупакований або упакований в інший спосіб, а підписів осіб, які брали участь у СРД, унаслідок якого було отримано досліджуваний документ, немає; 4) порушення законного порядку отримання та оформлення зразків для порівняльного дослідження; 5) недотримання вимоги щодо належного суб'єкта проведення експертизи; 6) неознайомлення підозрюваного, його захисника й інших заінтересованих осіб з постановою про призначення експертизи та з висновком експерта; 7) неправильно сформульовані питання експерту.

Заслуговує на увагу те, що авторкою виявлено проблемні аспекти судово-економічних експертиз, серед яких: надання копій офіційних документів, а не оригіналів; чернеток, а не офіційно оформлених документів з відповідними підписами та печатками; надання документів у вигляді рапортів, протоколів, постанов, аудіозаписів, а не офіційних фінансових документів, інше.

Висновки повністю відповідають отриманим результатам, завданням та меті дисертаційного дослідження. Автором використано значну кількість вітчизняних та зарубіжних літературних джерел, законодавчі та підзаконні нормативні акти України. Список використаних джерел складає 221 найменування.

Таким чином, дисертація Копчі Наталії Василівни відповідає існуючим вимогам та є завершеною науковою працею, результати якої вирішують актуальне наукове завдання використання спеціальних знань під час розслідування службового підроблення.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці. Отримані результати дисертаційного дослідження Копчі Наталії Василівни щодо використання спеціальних знань під час розслідування службового підроблення рекомендується для використанні у діяльності закладів вищої освіти, в науково-дослідницьких розробках наукових установ, дослідниками при написанні статей та монографій, плануванні досліджень по даному напрямку.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. Загалом позитивно оцінюючи дисертацію Н.В. Копчі, водночас необхідно звернути увагу на деякі положення, що могли б слугувати предметом подальших наукових досліджень або дискусії під час публічного захисту:

1. У рубриці наукової новизни «вперше» дисертанткою «запропоновано унормувати питання .... надання права слідчому на ініціювання інспектування у формі ревізії та інших форм фінансового контролю (ч. 2 ст. 93 КПК України)», а пропонований варіант текстуального вираження вказаної ініціативи наведено у п. 11 Висновків. Приділення уваги питанню призначення ревізій та перевірок під час досудового провадження, не дивлячись на виключення п. 4 ч. 2 ст. 40, та п. 6 ч. 2 ст. 36 КПК України на підставі Закону України «Про прокуратуру» № 1697-VII від 14 жовтня 2014 року, який набрав чинності 15.07.2015 р., у практичній діяльності сторони обвинувачення залишається актуальним, про що свідчать також наведені авторкою в роботі емпіричні дані в контексті предмету дослідження. При цьому вважаємо, що додаткової аргументації потребує бачення авторки щодо конкретної процедури ініціювання слідчим, прокурором вказаних нею форм інспектування, порядку оскарження таких процесуальних рішень про призначення ревізій та перевірок зацікавленими особами тощо, оскільки, в тому числі, недосконале врегулювання цього питання свого часу стало одним із аргументів на користь позбавлення права на ініціювання відповідних ревізій та перевірок під час досудового розслідування стороною обвинувачення.

2. У рубриці наукової новизни «удосконалено» авторкою вказується на те, що окремою формою використання спеціальних знань визначено залучення спеціаліста (поліграфолога) під час допиту й проведення судової експертизи у формі судово-психофізіологічної експертизи (стор. 22). Дійсно точка зору авторки щодо участі поліграфолога на стадії досудового розслідування має елементи новизни, але на думку офіційного опонента, потребує додаткового обґрунтування, адже з тексту дисертації залишається незрозумілим аргументація такої пропозиції (стор. 135 дисертації).

3. У підрозділі 3.1. «Призначення та проведення судової почеркознавчої експертизи під час розслідування службового підроблення» здобувачкою зазначено типовий перелік об'єктів дослідження, перелік питань, які вирішує почеркознавча експертиза та увагу зосереджено на проблемних аспектах комплексних досліджень. Однак, на думку опонента, цей підрозділ істотно могло б підсилити, з точки зору реалізації емпіричних даних при науковому дослідженні, використання судових рішень по ст. 366 КК України, які містяться в Єдиному державному реєстрі судових рішень й у своїй мотивувальній частині викладають текстуальне відображення проведення такого дослідження.

Зазначені зауваження носять дискусійний характер, відображають власну наукову позицію опонента і можуть слугувати підставою для наукової

дискусії під час прилюдного захисту дисертації. Зазначені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

Відсутність порушень академічної доброчесності. У ході вивчення як дисертаційного дослідження, так і наукових публікацій, фактів порушень академічної доброчесності не виявлено. Дисертаційна робота Копчі Наталії Василівни є оригінальною, самостійно виконаною науковою працею.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

1. Дисертаційна робота Н.В. Копчі на тему: «Використання спеціальних знань під час розслідування службового підроблення», подана на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням. В ній отримано нові науково обґрунтовані результати, що відрізняються новизною в постановці і вирішенні проблем використання спеціальних знань під час розслідування службового підроблення.

2. Дисертація Н.В. Копчі на тему «Використання спеціальних знань під час розслідування службового підроблення» за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значимістю здобутих результатів відповідає спеціальності 081 Право та вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 261 (із змінами і доповненнями від 3 квітня 2019 р. № 283), наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12.07.2019 р.) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор Копча Н.В. заслуговує присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Опонент –

доцент кафедри кримінальної юстиції

Державного податкового університету,

кандидат юридичних наук, доцент

«29» серпня 2022 р.

Любов ОМЕЛЬЧУК

Державний податковий університет	
Підпис	<u>Любов Омельчук</u>
засвідчую:	
вчений секретар	<u>Рудак М.П.</u>
«29» <u>серпня</u>	20 <u>22</u> р.